

دریافت مقاله: ۹۱/۰۲/۱۰

فصلنامه علمی - پژوهشی مدیریت نظامی

پذیرش مقاله: ۹۱/۰۵/۱۵

شماره ۴۳، سال یازدهم، پاییز ۱۳۹۰

ص ص ۴۳-۷۴

رابطه اجرای صحیح قانون و نظم اجتماعی

دکتر عباس خورشیدی^۱

دکتر حسین ذوالفقاری^۲ و ایرج مشهدی اسماعیل^۳

چکیده

مقاله حاضر با هدف بررسی رابطه و تأثیر «اجرای صحیح قانون» بر «نظم اجتماعی» انجام گرفته است تا با تعیین شاخص‌های اساسی اجرای صحیح قانون و نظم اجتماعی و شناخت این رابطه به اهمیت یکی از مهمترین عوامل تأثیرگذار بر نظم اجتماعی پی برده شود. روش تحقیق مطالعه حاضر، روش پیمایش با تکنیک دلفی است که با بهره‌گیری از داده‌های پرسش‌نامه در سه مرحله، نظر صاحب‌نظران این حوزه را در این مورد جمع‌آوری نموده است. نمونه مورد استفاده در این تحقیق ۵۵ نفر شامل صاحب‌نظران حوزه نظم و امنیت با حداقل مدرک تحصیلی دانشجوی دکتری و با بیست سال سابقه کار، مستقر در شهر تهران است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مؤلفه اجرای مناسب قانون بیشترین تأثیر را بر شاخص‌های نظم اجتماعی اعم از اعتماد عمومی، کنترل مؤثر اجتماعی، نهادینه شدن قواعد و هنجارهای اجتماعی دارد. شاخص‌های اجرای مناسب قانون شامل: اجرای بدون تبعیض قوانین، برابری در مقابل قانون، فصل الخطاب بودن قانون، به ترتیب بیشترین تأثیر را بر مؤلفه نظم اجتماعی داشته‌اند.

واژگان کلیدی

قانون، اجرای صحیح قانون، نظم اجتماعی، شاخص

۱ - عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلام‌شهر گروه علوم تربیتی. (نویسنده مسئول)

۲ - استادیار دانشگاه علوم انتظامی ناجا.

۳ - کارشناس ارشد روابط بین‌الملل و عضو هیئت علمی دانشگاه امام علی (ع)

مقدمه

رهبر معظم انقلاب اسلامی می‌فرمایند: «...نظم اجتماعی، یک مسئله‌ی درجه اول است. کارایی مطلوب هر جامعه، در حد نظم مطلوب آن جامعه است. اگر نظم نبود، یا کم بود، از کارایی‌ها کاسته می‌شود^۱ ... اهتمام به نظم، قانون‌گرایی، روحیه کار و تلاش، خوداتکایی، قناعت و پرهیز از اسراف و تبذیر در سطح جامعه، به ویژه در کارگزاران و مسئولان نظام و مبارزه با فساد^۲ از جمله شاخص‌های نظم اجتماعی است.

به طور کلی دو نگرش نسبت به نظم وجود دارد. یک نگرش نظم را ذات جامعه و نگرش دیگر نظم را عارضی دانسته و آن را برای نظام اجتماعی معرفتی می‌داند. در دیدگاه اول مسائلی نظیر تعاون اجتماعی، وفاق اجتماعی، نظارت اجتماعی و ... مطرح می‌شود و در دیدگاه دوم مسائلی نظیر استبداد، استعمار، تضاد و منافع و ... مطرح می‌شود. مفهوم نظم اجتماعی با رویکرد جامعه‌شناختی در دو سطح قابل تحلیل است:

(۱) نظم اجتماعی سطح خرد یا نظم رفتاری

(۲) نظم اجتماعی سطح کلان یا نظم ساختاری

واحد تحلیل در سطح کلان، ساخت‌ها و نهادهای اجتماعی است. نظم اجتماعی در این سطح زمانی برقرار می‌شود که کارکرد نهادهای اجتماعی متناسب با نیازها و انتظارات اجتماعی باشد و در چارچوب قوانین و وظایف محول ایفای نقش نمایند. واحد تحلیل در سطح خرد افراد و کنش‌های انسانی است و رفتارهای اجتماعی افراد در قالب قوانین و اخلاق اجتماعی مورد مطالعه قرار می‌گیرد. نظم اجتماعی در این سطح عدم وجود انحراف در رفتار افراد از هنجارهای اجتماعی است (ساعی، ۱۳۸۴: ۸۷).

۱- سخنرانی مقام معظم رهبری در دیدار با فرماندهان نیروی انتظامی، به مناسبت عید سعید فطر ۱۳۷۰/۰۱/۲۷

۲- پیام به ریاست محترم جمهوری در خصوص سیاست‌های کلی برنامه‌ی پنج‌ساله‌ی سوم ۱۳۷۸/۰۲/۳۰

از طرف دیگر زندگی مسالمت‌آمیز افراد در یک جامعه تنها در صورت رعایت قواعد مشترک ممکن می‌شود و هر جامعه‌ای برای ایجاد نظم نیازمند قانون است؛ زیرا قانون لازمه حیات اجتماعی است و افراد در حیطه قانون به یکدیگر پیوند می‌خورند. قانون با مشخص کردن وظایف و اختیارات اعضای جامعه و حکومت، از ناآرامی‌ها و بی‌نظمی‌های جامعه جلوگیری می‌کند و مینا و سازوکار اداره امور جامعه به شمار می‌رود. نظم و امنیت ناشی از رفتارهای منضبط و قاعده‌مند جامعه بر اساس قواعد و هنجارها و ارزش‌ها و عرف و الگوی مورد قبول و رایج جامعه است. اما به زعم صاحب‌نظران یکی از مهمترین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر قانون‌مداری در جامعه، اجرای صحیح قانون از سوی آحاد جامعه و به خصوص متولیان امور است. بدون رعایت تک‌تک شاخص‌های اجرای مناسب قانون، از قبیل برابری در مقابل قانون، برابری حاکم و مردم در داشتن حق و تکلیف، اجرای قانون بدون تبعیض و مجریان صالح و انتخاب کارگزاران بر اساس ضابطه؛ عملیاتی شدن و پذیرش آن از سوی افراد جامعه غیرقابل تصور است. زمانی می‌توان ادعا کرد بیشتر افراد جامعه قانون را اجرا می‌کنند و آن را درونی می‌کنند که هر یک از مؤلفه‌های فوق اجرا گردد. به عنوان مثال وقتی مجری قانون، خود آنچه وضع می‌کند را اجرا نکند، در این صورت نه تنها معیار عمل بودن قانون زیر سؤال می‌رود، بلکه هر کس به خود حق می‌دهد تا از آن تخلف کند.

با توجه به مسائل یاد شده، و نیز همگام شدن قانون، و به تبع آن، اجرای صحیح قانون و نظم اجتماعی در جوامع مدرن، می‌توان به اهمیت «اجرای صحیح قانون» و تأثیر آن بر «نظم اجتماعی» پی برد. همان‌طور که ذکر شد، در جوامع حال حاضر قانون به عنوان مهمترین عامل ایجاد انسجام و نظم اجتماعی است. از این رو اجرای صحیح قانون از آن جهت که می‌تواند بر نظم اجتماعی کمک کند، امری ضروری است و این پژوهش به دنبال این است تا بررسی نماید، اجرای صحیح قانون چه شاخص‌هایی داشته و چه تأثیری بر نظم اجتماعی دارد.

اهداف تحقیق

- شناخت رابطه بین «اجرای صحیح قانون» و «نظم اجتماعی»
- میزان تأثیرگذاری اجرای صحیح قانون بر نظم اجتماعی
- شناخت شاخص‌های اجرای صحیح قانون
- شناخت شاخص‌های نظم اجتماعی

سؤالات تحقیق

- نقش اجرای صحیح قانون برای ارتقای نظم اجتماعی چیست؟
- شاخص‌های اجرای صحیح قانون کدام‌اند؟
- شاخص‌های نظم اجتماعی کدام‌اند؟

فرضیه‌های تحقیق

- بین اجرای صحیح قانون و نظم اجتماعی رابطه مستقیم وجود دارد.
- اجرای صحیح قانون بر نظم اجتماعی تأثیرگذار است.

اهمیت و ضرورت پژوهش

وجود قانون در هر جامعه‌ای نشان از بلوغ فکری و رشد اجتماعی آن جامعه دارد ولی وجود قانون به تنهایی دلالت بر وجود نظم نمی‌کند. زیرا به عنوان مثال ممکن است قانون بر مبنای نیازها و واقعیت‌های اجتماعی که در آن حکم قانون اجرا می‌شود، پایه‌گذاری نشده باشد؛ به بیان دیگر ممکن است قانون جاری بر مقتضایاتی و الزاماتی استوار گردیده که دیگر از نظر انتفاع خارج و با مقتضیات نوظهور مطابقت نداشته باشد. این امر موجب می‌گردد قوانین جامعه اهداف مورد نظر را تأمین نمایند و به نوعی نظم‌گریزی و ایجاد هرج و مرج، ناشی از نبود مقبولیت عام و مورد قبول اجتماع، منجر گردد. از نگاهی دیگر وجود قوانین کاملاً منطبق بر نیازها بدون اجرای صحیح آن نیز می‌تواند نتایج مشابهی را به بار آورد؛ از این رو با توجه به رابطه یاد شده که اهمیت

بنیادین اصلاح و بازنگری مستمر قوانین را از یک سو و ضرورت کنترل اجرای صحیح آن را نشان می‌دهد. در این تحقیق سعی شده است تا وجوه مختلف رابطه یاد شده بررسی شود. در این رابطه توضیح برخی رویه‌ها و واژگان لازم است که در ادامه در قالب ادبیات تحقیق تشریح گردیده‌اند:

ادبیات تحقیق

اجرای صحیح قانون

جامعه‌ای قانون‌گرا است که در آن قوانین رعایت شده و به صورت عادلانه اجرا و همه مردم در برابر آن مساوی و رهبران جامعه قانون‌پذیرترین انسان‌ها باشند؛ در این صورت است که حقوق همه افراد مورد توجه قرار می‌گیرد و در نتیجه امنیت فراگیر می‌شود. با بررسی فرمایشات و تصمیم‌های حضرت علی^(ع) در دوران کوتاه حکومتش، نمونه‌های فراوانی از اهتمام آن حضرت بر اجرای قانون به دور از هرگونه ملاحظات سیاسی و اجتماعی و فردی وجود دارد از جمله:

برابری در مقابل قانون

نامه حضرت علی^(ع) به سهل بن حنیف انصاری، فرماندار مدینه، در سال ۳۷ هـ.ق: «آن گاه که گروهی از مدینه گریخته و به معاویه پیوستند»

«وعملوا ان الناس عندنا فی الحق اسوه فهو بوا الی الأثره فبعداً لهم وسحقاً»

و دانستند که همه‌ی مردم در نزد ما، در حق یکسان‌اند پس به سوی انحصارطلبی گریختند، دور باشند از رحمت حق و لعنت بر آنان باد (نهج البلاغه، نامه ۷۰).

امام علی^(ع) به عمر، خلیفه دوم، فرمود: «در مقام مدیریت جامعه سه موضوع را در کارهای خود انجام بده که در بر دارنده کلیه مسائل است و تو را از انجام بسیاری از اعمال کفایت می‌کند و هرگاه این سه مطلب را مد نظر نگیری، اعمال تو سودی نخواهد داشت».

عمر پرسید آن سه عمل که جنبه‌ی ریشه‌ای برای مدیر دارند، کدام‌اند؟
حضرت علی^(ع) فرمودند: «اقمه الحدود علی القریب والبعید والحکم بکتاب الله فی الرضا والسخط و القسم بالعدل بین الاحمر والاسود» (حرعاملی، ۱۴۰۳: ج ۱، ص ۱۵۶)

اجرا کردن قانون خدا در مورد دوست و بیگانه، دور و نزدیک و قضاوت نمودن به کتاب خدا در حال خشنودی و خشم و توزیع اموال عمومی به عدالت و بدون در نظر گرفتن هیچ رابطه، بین سرخ پوست و سیاه پوست.

آن حضرت خود را در برابر قانون چون دیگر مردم می‌دانست و هیچ‌گونه امتیازی برای خود به عنوان خلیفه مسلمین قائل نبود و از این جهت داشتن مسئولیت اجتماعی و یا موقعیت سیاسی و اجتماعی را بهانه‌ای برای مصونیت قضایی تلقی نمی‌کرد.

برابری حاکم و مردم در داشتن حق و تکلیف

«واعظم ما افتر من تلک الحقوق حق الوالی علی الرعیه وحق الرعیه علی الالی فریضه فرضها الله لک ل علی کل فجعلها نظاما لألفتهم و عزاً لدينهم فلیست تصلح الرعیه الا بصلاح الولاه ولا تصلح الولا الا باستقامه الرعیه ...» در میان حقوق الهی، بزرگ‌ترین حق، حق رهبر بر مردم و حق مردم بر رهبر است؛ حق واجبی که خدای سبحان، بر هر دو گروه لازم شمرده و آن را عامل پایداری پیوند ملت و رهبر و عزت دین قرار داده است. پس رعیت اصلاح نمی‌شود جز آن که زمامداران اصلاح شوند و زمامداران اصلاح نمی‌شوند جز با درستکاری رعیت (نهج البلاغه، خطبه، ۲۱۶).

از بیانات امام علی^(ع) نتیجه می‌گیریم که حاکم جامعه اسلامی هرچند در حقوق با دیگران برابر است و زیاد از دیگران حقی بر خود قائل نیست، اما از نظر تکلیف، خود را بیش از دیگران برای خدمت به جامعه و اقامه عدل مسئول و مکلف می‌داند و به همین دلیل است که از استانداران می‌خواهد که زندگی خود را با ضعفای جامعه بسنجند نه با مرفهان و ثروتمندان.

اجرای قانون بدون تبعیض

یکی از اموری که حضرت به آن اهتمام می‌ورزیدند، اجرای قانون الهی به معنای واقعی بود و اگر کسی برخلاف قانون مرتکب عملی می‌شد، بدون در نظر گرفتن موقعیت و مقام وی، حدود الهی را اجرا می‌کرد و هیچ واسطه و یا شفاعت شفاعت‌کننده‌ای را نمی‌پذیرفت و همواره به کارگزاران حکومت اسلامی نیز تأکید بر اجرای بدون تبعیض قانون داشت. از جمله این‌که در فرمان به مالک اشتر می‌فرماید: «حق و قانون را درباره کسی که لازم است اجرا کن، بی‌توجه به این‌که آن شخص از نزدیکان به شمار می‌آید».

انتخاب کارگزاران بر اساس ضابطه

همچنان‌که از دید پیامبر^(ص) معیارهایی مانند نسبت و خویشی با ایشان، سن یا ارتباط فرد با قبیله‌ای خاص معیار احراز منصب‌ها نبود، بلکه تنها ایمان و اهلیت فرد برای آن منصب ملاک قرار می‌گرفت و بر همین اساس پس از فتح مکه، جوان بیست ساله‌ای را به حکومت آن شهر منصوب می‌کنند و یا اسامه که جوانی هیجده ساله بود، برای نبرد با روم به فرماندهی سپاه منصوب کرده و همه مسلمانان را به اطاعت از او فرا خواند.

حضرت علی^(ع) نیز در سال ۳۸ هـ ق طی نامه‌ای به مالک اشتر که معروف شد به عهدنامه‌ی مالک اشتر می‌فرماید: «فول من جنودک انصحهم فی نفسک لله و لرسوله و لامامک و انقاهم جیباً و افضلهم حلماً ممن یبیطی عن الغضب و یستریح الی العذر...» برای فرماندهی سپاه کسی را انتخاب کن که خیرخواهی او برای خدا و پیامبر^(ص) و امام تو بیشتر باشد و دامن او پاک‌تر، شکیبایی او برتر باشد از کسانی که دیر به خشم آید و عذرپذیر باشد و بر ناتوان رحمت آورد و با قدرتمندان، با قدرت برخورد کند دوستی او را به تجاوز نکشاند و ناتوانی او را از حرکت باز ندارد. (نهج البلاغه، نامه ۵۳)

یکی از مشخصات قانون‌گرایی در عمل اصل شایسته‌گزینی است. حضرت خطاب به یکی از استاندارانش، وی را از پذیرش سفارش و شفاعت دیگران باز می‌دارد و شایستگی و صلاحیت و تعهد و امانت‌داری را ملاک انتخاب ذکر می‌کند و معتقد است

که قوانین، اجزا، عناصر، وظایف و کارهای این مجموعه و زیرمجموعه‌ها باید به گونه‌ای تنظیم شوند که هر چیز و هر کس در جای خود قرار گرفته باشد و این همان عدالت است و به جز این ظلم می‌باشد، و جامعه‌ای می‌تواند به رشد، توسعه و کمال دست یابد که عدالت را در مجموعه‌ها و اجزای خود پیاده نماید.

مجریان صالح

با وجود قوانین خوب اما بدون مجریان صالح و توانمند نمی‌توان اهداف قانون را در جامعه تحقق بخشید تا مردم از نتایج آن بهره‌مند گردند و مجریان قانون علاوه بر داشتن مهارت و دانش باید از ایمان و اعتقاد و کرامت نفس و اخلاق حسنه برخوردار باشند و احساس تعهد و مسئولیت بالایی در احقاق حقوق مردم و خدمت‌گزاری داشته باشند و هرگز در اجرای قانون مرعوب صاحبان قدرت یا تهدیدکنندگان نشده و جز به حق عمل نکنند و خود قانون‌گراترین افراد جامعه باشند. از این رو است که حضرت علی^(ع) از به‌کارگیری مجریان بد سابقه نهی نموده آنجا که می‌فرمایند: «ان شر وزرائک من کان للاشرار قبلک وزیرا و من شرکهم فی الاثم» (نهج البلاغه، نامه ۵۳)

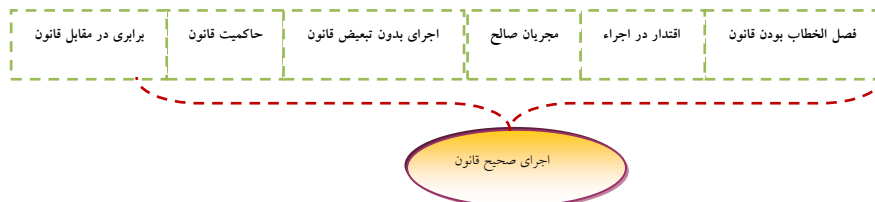
بنابراین یکی از مؤلفه‌های ایجاد جامعه ضابطه‌مند، صیانت و اجرای صحیح قوانین است؛ از این رو قوه‌ی مجریه در ساختار حکومت‌ها اهمیتی ویژه دارد و دولت‌ها باید قوانین را به صورتی دقیق اجرا کنند و برای منافع شخصی و جناحی خود، قانون را خدشه‌دار ننمایند و با حاکمیت قانون و اجرای عادلانه آن، جان و مال افراد جامعه را از تجاوز متجاوزان صیانت نموده و عدالت اجتماعی را تحقق بخشند.

اجرای قانون مستلزم این معنی است که مجریان قانون در درجه نخست از اجرای آن سرباز نزنند و هوس‌بازانه به اجرای آن نپردازند و در درجه دوم بر اساس قاعده، آن را الزام و اعمال کنند. قانون باید به صورت استاندارد واحد در قلمرو سرزمینی بر کلیه شهروندان به صورت یکسان اعمال شود (راسخ، ۱۳۸۴: ۳۰-۳۱). ساختار اجتماعی نابرابر نه تنها برخاسته از نقص و نقض قانون‌اند، بلکه خود پدیدآورنده زمینه‌های اعمال

تبعیض در (وضع) و (اجرای) قوانین می‌باشند. وجود تبعیض در ذات قانون و یا در اجرای آن خود زمینه‌های بی‌اعتمادی به قانون و رواج قانون‌گریزی عامدانه و قانون‌شکنی معترضانه را در میان اقشار آسیب‌دیده از چنین شرایطی پدید می‌آورد. بر این اساس؛ مرحله‌ی اجرای قانون از اهمیت بالایی برخوردار است، زیرا در صورت وجود قوانین مناسب و زمینه‌های پذیرش قانون در جامعه، چنانچه قانون همراه با توان و اقتدار لازم و به صورت یکسان و بدون اغماض و با ابزار و امکانات مورد نیاز و دقیق و ایجاد بسترهای مناسب و مؤدبانه و قاعده‌مند و... اجرا نشود، موجب بی‌اعتباری قانون و به خطر افتادن ارکان سلامت روانی و اجتماعی و گسترش روحیه بی‌اعتمادی، سرخوردگی و یأس جامعه می‌گردد.

قانون، قاعده‌ای است برای عمل، که به نحو قاهرانه و با پشتیبانی اقتدار سیاسی به اجرا در می‌آید؛ به عبارت دیگر، فرق قانون با دیگر هنجارهای رفتاری در این است که پیروی نکردن از آن، عکس‌العمل دستگاه حکومتی را به دنبال می‌آورد، و حکومت اجرای قاعده حقوقی را تضمین می‌کند (کاتوزیان، ۱۳۷۸: ج ۱: ۴۲۱-۴۴۲). به تعبیر ژان‌بدن نمی‌توان قانون را به این دلیل که مناسب حال چند نفر نیست، اجرا نکرد. همچنین، به گفته‌ی مونتسکیو قدرت قوانین کشوری در ترس و وحشتی است که مردم از نیروی سیاسی موجود در پشت آن قوانین دارند (مونتسکیو، ۱۳۶۲: ۸۱۴-۸۱۵). یا به تعبیر روسو در صورتی که ضمانت اجرایی وجود نداشته باشد، قوانین در میان افراد بشر بی‌اثر خواهد بود. و این به ضرر افراد عادل و به سود اشخاص شرور خواهد شد (روسو، ۱۳۸۲: ۱۸۷-۱۸۸). به تعبیری متفاوت، قواعد حقوق متکی به فشارهای بیرونی اجتماعی هستند، اگرچه افراد می‌توانند نسبت به آن قواعد یک نوع التزام درونی داشته و نسبت به آن یک دیدگاه درونی اتخاذ کنند؛ طبق این نظر، لازم نیست که همه اتباع یک نظام حقوقی از یک دیدگاه درونی به آن بنگرند، فقط کافی است که مقام‌های آن نظام چنین دیدگاهی داشته باشند.

نظریه پردازان حقوق طبیعی نیز قانون را الزام آور می دانند، هرچند با توضیح و تبیینی متفاوت. به نظر آکویناس از آنجا که قانون، رفتار انسان را به یک هدف طبیعی خاص مرتبط می سازد، از این رو الزام آور است. از نگاه جان فینیس، الزام آور بودن قوانین به انطباق آنها با اقتضائات عقل عملی برمی گردد. قانون، با این تفسیر، باید با الزامات اولیه عقل عملی سازگار باشد. با این وصف، تهدید به مجازات و ضمانت اجرا، یک مصلحت است که بر اساس برداشت قانون گذار از مشکلات و معضلات جامعه و متناسب با آنها به قانون الصاق می شود. در مقایسه، لاک با این که به قوانین طبیعی قائل است، صریح اعلام می کند که قانون بدون کیفر و مجازات هیچ قدرتی ندارد و البته این کیفر و مجازات را منحصرأ حق فرمانروای مدنی یا همان هیئت قانون گذار منتخب مردم، می داند. ایمانوئل کانت قانون را به قانون حقوقی و قانون اخلاقی تقسیم می کند. معیار تفکیک میان این دو قانون، از نظر او، محرک و مشوق اطاعت از قانون است. اگر محرک و انگیزه اطاعت از یک امر یا دستور خود عمل امر شده باشد، قانون را اخلاقی می نامیم، ولی اگر انگیزه اطاعت از فعل امر شده، محرک دیگری غیر از خود فعل مزبور باشد قانون را حقوقی یا قضایی می دانیم، در نوع اول تکلیف به صرف تکلیف بودن پیروی می شود. حال آن که در نوع دوم به دلیل فشار و قدرت بیرونی دولت است که از یک تکلیف تبعیت می شود. معنای اخیر یعنی حاکمیت قانون بر اساس قاعده و قانون. به ادعای تعدادی از متفکران حقوقی مانند کلسن، این ویژگی جزء مقوم و اساس قانون است (Aquinas, 2003, p. 265-257). لذا با تأمل در نظرات مطرح شده در این رابطه، می توان شاخص های مهم اجرای درست قانون را در شکل زیر ارائه کرد:

شکل ۱: مدل مفهومی شاخص های اجرای صحیح قانون

نظم اجتماعی

نظم اجتماعی از تعامل و تقابل متغیرهای محیط داخلی (ساختار حکومتی، چگونگی توزیع و تمرکز قدرت، مشارکت مردمی، ایدئولوژی و...) و محیط خارجی (ساختار قدرت، نظم‌یابی نظامی جهانی، ایدئولوژی، مسابقه تسلیحاتی و...) است (محمودی میمند، ۱۳۸۷: ۲۷).

نظم و امنیت اجتماعی در مطالعات اولیه جامعه‌شناسی بیشتر از دیدگاه ایدئولوژیک نگریسته می‌شد تا از منظر معرفت‌شناختی و مسئله‌محوری؛ به عبارت دیگر قبل از این‌که به جایگاه و منزلت علمی نظم و امنیت توجه شود، از منظر سیاسی و ایدئولوژیک به آن نگریسته می‌شد. به این دلیل برخی از جامعه‌شناسان به‌ویژه مارکسیست‌ها، که سودای تغییرات بنیادی در سر داشتند به مفهوم نظم و امنیت توجهی نداشتند و یا در صدد نفی نظم موجود و ارائه جایگزین ایدئولوژیک بودند که در بستر نظام سوسیالیستی قابل تحقق بود. به این ترتیب مفهوم نظم و امنیت در نگاه این جامعه‌شناسان مفهوم ثانویه بود، نه مفهومی ژنریک و اولیه. برخی دیگر از جامعه‌شناسان مانند پارسونز، نظم و امنیت را به مفهوم هنجارها کاهش دادند و نگرش تحویل‌گرایانه به آن داشتند و عده‌ای دیگر نیز آن را به مقوله فردی و شخصی تقلیل دادند (چلبی، ۱۳۷۷: ۳۲).

تالکوت پارسونز با الهام از این نگرش‌ها برای مساله نظم اجتماعی چهار ضرورت کارکردی را مطرح می‌نماید که عبارتند از:

- انطباق با محیط اجتماعی
- هدف‌یابی و پی‌جویی اهداف نظام اجتماعی
- انسجام اجتماعی در جامعه
- حفظ الگوهای فرهنگی و تداوم آنها در جامعه

بنابر نظر پارسونز، یک جامعه تنها در زمانی می‌تواند پایدار و باثبات بماند که بتواند مدل چهارگانه؛ انطباق (A)، یک‌پارچگی (G)، دستیابی به هدف (I) و حفظ الگو (L) در تعاملات اجتماعی را حفظ نماید. بدین ترتیب کارکرد چهار خرده نظام در نظام اقتصادی، انطباق در نظام سیاسی، یک‌پارچگی در نظام اجتماعی، دستیابی به هدف و در نظام فرهنگی، حفظ الگو است. اختلالی که باعث بی‌نظمی در هر یک از چهار خرده نظام می‌شود به ترتیب در نظام اقتصادی: اختلال هنجاری، در نظام سیاسی: اختلال توزیعی، در نظام اجتماعی: اختلال رابطه‌ای و در نظام فرهنگی: اختلال نمادین می‌باشد (همان: ۸۶). بنابراین قانونمندی یک نظام اجتماعی به میزان نظم وابسته است. میزان نظم هم تابع نهادینه شدن هنجارهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی است (چلبی، ۱۳۷۷: ۹۰).

الف) اختلال هنجاری

منظور از اختلال هنجاری تقریباً همان چیزی است که دورکیم آن را آنومی اجتماعی می‌داند که از عوارض عمده مرحله‌گذار است. به طور کلی پنج عامل موجب اختلال هنجاری در جامعه می‌گردد:

- ۱) قطبی شدن هنجاری
- ۲) تضاد هنجاری
- ۳) ناپایداری هنجاری (تناقض، منطقی، هنجاری)
- ۴) ضعف هنجاری (رکود در علایق اجتماعی و تعهد نسبت به قواعد اجتماعی)
- ۵) بی‌هنجاری یا نبود قواعد هنجاری برای بعضی امور اجتماعی.

ب) اختلال نمادی

مراد از اختلال نمادی ضعف در احساسات، پنداشت‌ها، رمز و اصول مشترک است. به عبارت دیگر چیزی جز نارسایی در نماد اظهاری و نماد شناختی مشترک در سطح

جامعه نیست. یکی از مقتضیات اصلی نظم اجتماعی، وحدت نمادین است. وسیله اصلی این وحدت نمادین، زبان طبیعی و مشترک ملی است. زبانی که امکان ارتباط گفتمانی را در جامعه فراهم می‌آورد. هرگاه زبان در جامعه نتواند به درستی عمل کند، وجود اختلال نمادین در جامعه اجتناب‌ناپذیر خواهد بود.

شرایط وجود اختلال نمادی

- (۱) فرآیند تفکیک اجتماعی
- (۲) جمعیت
- (۳) تراکم قواعد فرهنگی جامعه
- (۴) میزان خاص‌گرایی
- (۵) میزان برتری اصول و ارزش‌های عام، شامل اصول و ارزش‌های مشترک و عام انسانی، مذهبی، ملی نسبت به اصول و ارزش‌های خاص خرده فرهنگ‌های درون جامعه است.
- (۶) وجود تناقض‌های منطقی و فرهنگی
- (۷) عامل استبداد
- (۸) میزان و سطح آموزش یک‌پارچه در جامعه
- (۹) نابرابری اجتماعی

پ) اختلال رابطه‌ای

- منظور از اختلال رابطه‌ای پایین بودن میزان:
- (۱) چگالی روابط اجتماعی؛ یعنی نسبت روابط موجود بین جمعیت کنشگران به روابط ممکن بین آنها.
 - (۲) قرینگی روابط اجتماعی؛ یعنی نسبت روابط دوجانبه موجود بین کنشگران در جامعه به روابط یک‌جانبه بین آنها.

۳) تعدد روابط اجتماعی؛ یعنی میزان وجود رابطه اجتماعی و زیرمجموعه‌های هر یک از آنها در شبکه روابط اجتماعی در جامعه، اعم از اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی.

۴) شدت روابط اجتماعی؛ یعنی میزان فراوانی روابط اجتماعی بین کنشگران در جامعه.

۵) میزان تنوع گروه‌ها و موجودیت‌ها در شبکه روابط اجتماعی.

این عامل ناظر به پراکنش نوع گروه‌ها به ویژه پراکنش نوع هویت‌های جمعی (مثل سازمان‌ها و گروه‌ها) در شبکه روابط اجتماعی جامعه است. به طوری که، این عامل بالقوه دارای اثر متضاد برای نظم اجتماعی است. یعنی تحت شرایطی که نیروی هنجاری در جامعه بالا باشد. این عامل نیز به نوبه خود موجب تقویت انسجام کلی در جامعه می‌شود، به شرط آن که موجودیت‌های جمعی همگی در جهت ارزش‌ها و قواعد محوری نظام اجتماعی عمل نمایند و با یکدیگر به تعامل بپردازند. در چنین حالتی، هویت‌های جمعی درگیر در شبکه، روابط اجتماعی را در عرض جامعه تسهیل می‌نمایند؛ برعکس هر چه این نیروی هنجاری پایین‌تر باشد، این عامل موجب تخریب نظم در جامعه است.

ت) اختلال توزیعی

منظور از اختلال توزیعی، نابرابری در توزیع منابع کمیاب در حوزه‌های مختلف چهارگانه نظام اجتماعی است. این مورد خود به چهار قسمت قابل تقسیم است.

نابرابری موضعی: منظور از نابرابری موضعی توزیع متراکم منابع ارزشمند در مواضع راهبردی و بانفوذ است. تقریباً در هر نظام قشربندی نوعی نابرابری موضعی وجود دارد. اما هرگاه این نابرابری شدت گیرد یا این‌که در خلال زمان تمایل کاهشی از خود نشان ندهد، این خود می‌تواند پیامدهای عدیده‌ی منفی برای رفاه عمومی در برداشته باشد.

نابرابری بیرونی: هرگونه نابرابری اجتماعی که ناشی از توزیع خاص‌گرا باشد، نوعی نابرابری بیرونی است.

نابرابری بخشی: توزیع نابرابر فرصت‌ها و مواضع اجتماعی در بخش‌های مختلف جامعه از قبیل بخش خصوصی و عمومی، بخش سنتی و مدرن، بخش خدماتی و صنعتی و کشاورزی و غیره

نابرابری فضایی: منظور از نابرابری فضایی، توزیع نابرابر فرصت‌ها و مواضع اجتماعی در فضا است. نابرابری فضایی یا نابرابری منطقه‌ای در هر جامعه‌ای می‌تواند اشکال متفاوتی بگیرد، که مهمترین شکل آن در کشورهای در حال توسعه عبارتند از: نابرابری بین شهر و روستا، نابرابری بین شهرهای بزرگ و کوچک، نابرابری جغرافیایی در درون شهرهای بزرگ (به اصطلاح شمال و جنوب)، و نابرابری بین مناطق محروم و مناطق برخوردار و ... (همان: ۱۹۵).

انضباط اجتماعی

از دیدگاه جامعه‌شناسان انضباط اجتماعی عامل زنده ماندن جامعه است و جامعه بدون آن دچار آنومی و از هم پاشیدگی درونی و بیرونی می‌گردد (محسنی تبریزی، ۱۳۷۱: ۴۵).

آنتونی گیدنز^۱، انضباط را «تنظیم هماهنگ رفتار افراد» می‌داند. به بیان او اگر از قواعدی که بعضی انواع رفتار را در زمینه‌های معینی به عنوان رفتارهای مناسب و رفتارهای دیگری را به عنوان رفتارهای نامناسب تعریف می‌کنند پیروی نمی‌کردیم، فعالیت‌هایمان دستخوش هرج و مرج می‌گردید. هنجارهایی که ما در رفتارهایمان از آنها پیروی می‌کنیم به زندگی اجتماعی خصلتی منظم و قابل پیش‌بینی می‌بخشند (گیدنز، ۱۳۷۶: ۳۳۲-۳۳۰). از آرای گیدنز چنین برمی‌آید که انضباط همان قوانین و قواعدی است که رفتار افراد را تنظیم می‌کند و باعث می‌شود آدم‌ها در زندگی اجتماعی با آسودگی و امنیت جریان امور را پیش‌بینی کنند.

دورکیم قواعد نظم آفرین را در دو نوع درونی و بیرونی تفکیک کرده است که در ترکیب با هم تجلی نظم را باعث می‌شود در این نگاه از یک سو جامعه خودش را به فرد تزریق می‌کند؛ یعنی قواعد اخلاقی جامعه قبل از افراد و خارج از اجتماع رشد یافته است. از سوی دیگر جامعه در ضمیر افراد وجود دارد و قواعد جامعه آموخته شده است و فرد شخصیت خویش را با قواعد آن پیوند می‌دهد؛ بدین ترتیب افکار و احساسات او شکل می‌گیرد. از نظر هابز ارتباط بین فرد و جامعه بر هراس و حسابگر بودن مبتنی است. فرد چون تبعیت از قواعد را به نفع خویش می‌بیند و یا به این دلیل که از پیامدهای عدم تبعیت از آنها در هراس است بر قواعد پافشاری می‌کند. اما از نظر دورکیم فرد یک موجود اخلاقی است که بر اساس قواعد اخلاقی حاکم بر روابط اجتماعی رفتارهای خود را تنظیم می‌کند و بر این اساس در جامعه نظم اجتماعی جاری و ساری می‌گردد (همان، ۱۳۷-۱۳۱).

انضباط در مفاهیم پارسونز تنظیم روابط متقابل افراد و عناصر سازنده‌ی جامعه است که دست آخر به حفظ انسجام و هماهنگی اجزای جامعه و به بیانی دیگر ایجاد توازن و تعادل و برقراری نظم منتهی می‌شود. پارسونز جامعه‌ای را از همه بهتر می‌داند که کاربرد نظارت و اجبار در آن کمتر باشد و لازمه آن را هم انعطاف‌پذیری نظام اجتماعی و فراهم آوردن فرصت‌های نقشی گسترده و مشارکت اعضای جامعه و بسترسازی ابراز وجود می‌داند (همان، ۱۳۷-۱۳۶).

به اعتقاد او، ما در جامعه با مسئله‌ای به نام انتقال ارزش‌های اساسی به افراد روبرو هستیم و این ارزش‌ها هستند که کیفیت عمل افراد را تعیین می‌کنند و در بقای نظم سهیم‌اند. به نظر وی در هر جامعه، مجموعه قواعدی وجود دارد که آنچه را که هر فرد بایستی انجام دهد تعیین می‌کند، به این مجموعه قواعد، هنجار گویند. از این دیدگاه، هنجارها، نمودهای عملی و تفصیلی اهدافی هستند که توسط ارزش‌های جامعه مشخص شده‌اند و به همین دلیل در سازش میان اجزای متعدد نظام سهیم هستند و فعالیت‌های یک حوزه را با عمل حوزه‌های دیگر جامعه به هم پیوند می‌دهند. اما در

اینجا این سؤال مطرح است که چرا اعضای یک جامعه ارزش‌های آن را می‌پذیرند و به هنجارهای آن گردن می‌نهند؟ پارسونز نیز مانند دورکیم می‌گوید: «دلیل این امر آن است که افراد، آن هنجارها و ارزش‌ها را درونی می‌کنند و از این طریق آن ارزش‌ها و هنجارها جزء اعتقادات درونی، امتیازات شخصی و انتظارات افراد از یکدیگر می‌شود» (ترنر، ۲۰۰۶، ۵۳).

به دلیل وجود نهادهایی مانند مذهب که حافظ ارزش‌هاست و افراد را به وفاداری نسبت به آنها ترغیب می‌کند و همچنین به دلیل وجود اشکال سازمان یافته‌ای مانند خانواده و نظام‌های تعلیم و تربیت که ارزش‌های استقرار یافته را در اعضای جدید جامعه القا می‌کنند، در هر جامعه، ارزش‌ها رو به سوی ثبات دارند. چون مردم در سر و کارهای شخصی‌شان با دیگران در صورت «انحراف» تنبیه می‌شوند و چون، در سطح کل جامعه، سازمان‌های ویژه‌ای مانند دستگاه قضایی و پلیس وجود دارند که به عنوان بازوهای «کنترل اجتماعی» وظیفه دارند کسانی را که از قوانین اجتماعی تخلف می‌کنند محبوس و تنبیه کنند، در نتیجه مردم بر طبق ارزش‌ها رفتار خواهند کرد.

وفاق

وفاق جمعی از بنیادهای مؤثر و مهم در شکل‌گیری نظم اجتماعی و ایجاد ثبات سیاسی است و تحقق آن به دو شیوه کلی امکان‌پذیر است:

الف) وفاق اجتماعی: مراد از وفاق اجتماعی در اینجا، فرآیندی است که از طریق آن کنشگران و واحدهای اجتماعی بر اساس احساس اشتراک از حیث نمادهای هستی‌شناختی و توصیفی و ارزشی، به طور طبیعی به پیوستگی و انسجام می‌رسند. وفاق اجتماعی به معنی وجود شرایطی در جامعه است که طی آن، درصد چشمگیری از افراد نسبت به تصمیم‌ها و خط‌مشی‌های کلیدی جامعه و نیز اولویت‌بندی موضوعات توافق داشته باشند و میان افراد و گروه‌ها احساس همانندی و پیوند وجود داشته باشد.

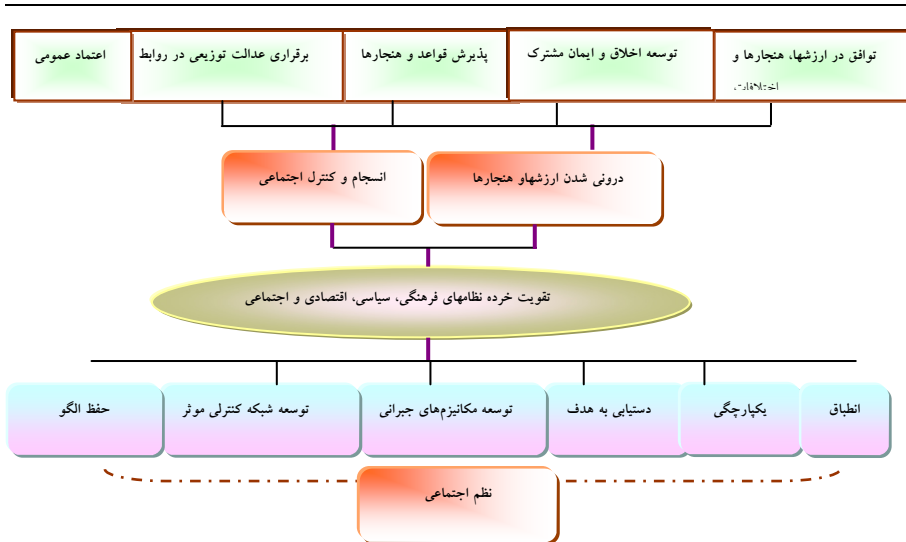
ب) **وفاق سیاسی:** وفاق سیاسی به معنی وجود حالتی از هماهنگی و انسجام است که بر اساس تحمیل هنجارهای رفتاری مشترک از سوی دولت یا دستگاه تنظیم‌کننده‌ی اهداف و فعالیت‌های اجتماعی، ایجاد شده است ولی به دلیل ماهیت اجبارآمیز و تحمیلی بودنش عمق و استحکام لازم را ندارد و همچنین به لحاظ مدیریت کلان اجتماعی، ارزش چندانی ندارد.

البته پایه‌ی اصلی تحقق همبستگی ملی و وحدت ملی و نمادی «وفاق اجتماعی» است و وفاق اجتماعی تنها در پرتو برگرفتن رویکرد وحدت در تکثر فرهنگی محقق خواهد شد. وفاق اجتماعی که هم خانواده با مفاهیمی نظیر نظم اجتماعی، ساختار اجتماعی، آرایش اجتماعی، زیست جهان منظومه‌ی اجتماعی، انسجام اجتماعی و توافق اجتماعی است، در حقیقت زیرمجموعه‌ای از مفهوم کلان نظم به شمار می‌آید (ریترز، ۱۳۷۴: ۱۱۸).

در نهایت در جمع‌بندی مطالب بالا می‌توان گفت، یک جامعه تنها در زمانی منظم و قانونمند خواهد ماند و به تعبیر دارای امنیت مناسبی است که نظم و انضباط مبتنی بر توافق در ارزش‌ها، هنجارها در عین این‌که اختلاف به عنوان یک سنت پذیرفته می‌شود، همراه با پذیرش درونی هنجارها و کنترل و نظارت بیرونی و با انسجام بالای اجتماعی ایجاد گردد.

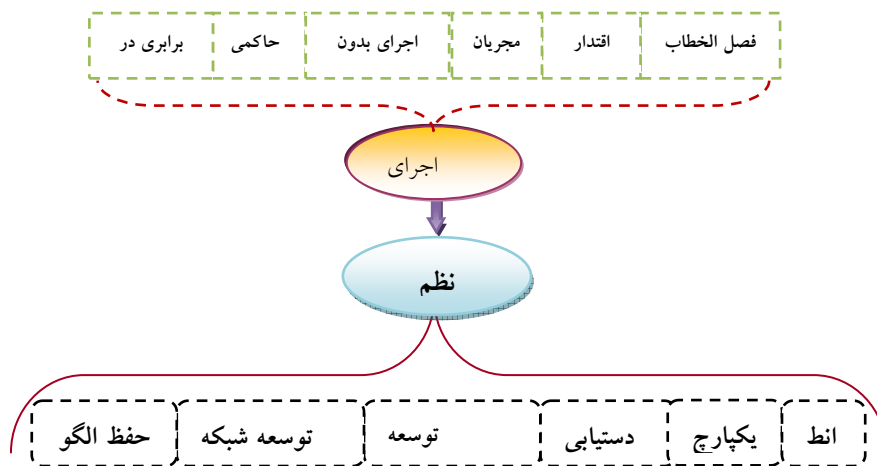
بر طبق نظریه‌ی پارسونز، برای استقرار نظم باید چهار عامل در جامعه وجود داشته باشد: انطباق (A)، یک‌پارچگی (G)، دستیابی به هدف (I) و حفظ الگو (L) و چنانچه اختلالی در کارکرد چهار خرده نظام یعنی اختلال هنجاری در عرصه اقتصادی، اختلال توزیعی در عرصه سیاسی، اختلال رابطه‌ای در عرصه اجتماعی و اختلال نمادین در عرصه فرهنگی به وجود آید، نمی‌توان انتظار داشت انتظام پایداری در جامعه پدید آید، از این رو برای فهم بهتر مطالب از آنچه گفته شد، مدل زیر ارائه می‌گردد:

رابطه اجرای صحیح قانون با نظم اجتماعی / ۶۱

نمودار ۲: مدل مفهومی نظم اجتماعی

با توجه به مؤلفه‌های اجرای صحیح قانون و نظم اجتماعی، مدل مفهومی زیر ارائه می‌گردد:

نمودار ۳: مدل مفهومی پژوهش (تأثیر اجرای صحیح قانون بر نظم اجتماعی)

تعاریف عملیاتی مفاهیم

قانون: عبارت از قواعد و قوانینی است که توسط نمایندگان رسمی و مشروع مردم تهیه می‌شود و از قدرت و ضمانت اجرایی برخوردار است. بنابراین فرق یک قانون با دیگر هنجارهای رفتاری در این است که عدم پیروی از آن عکس‌العمل دستگاه حکومتی را به دنبال می‌آورد و حکومت اجرای قاعده حقوقی را تضمین می‌کند.

اجرای قانون: اجرای قانون مستلزم این معنی است که مجریان قانون در درجه نخست از اجرای آن سرباز زنند و هوس‌بازانه به اجرای آن نپردازند و در درجه دوم بر اساس قاعده آن را الزام و اعمال کنند (راسخ، ۱۳۸۴: ۳۰).

نظم اجتماعی: مفهوم نظم اجتماعی می‌تواند به طور مستقیم، هماهنگی، تعادل و انسجام روابط اجتماعی را به ذهن متبادر کند که مجموع افراد جامعه را از طریق فعل و انفعال، ساز و کارهای اقتصادی و سیاسی به سوی زندگی مشترک جلب می‌کند و خواست‌گذران حیات را در جمع پدید می‌آورد (بیرو، ۱۳۷۵: ۳۶۸). نظم اجتماعی عدم وجود انحراف در رفتار افراد از هنجارهای اجتماعی است (ساعی، ۱۳۷۴: ۸۷).

شاخص: عموماً بیانگر مفهوم یا سازه پیچیده واحدی است که از ترکیب چند معرف در یک اندازه مرکب مشترک درست شده است. در واقع شاخص اندازه‌ایست مرکب برای نشان دادن اجزای مختلف مفهوم مورد بررسی (بیکر، ۱۳۸۶: ۴۴۸-۴۴۷).

شاخص‌های متغیرهای اصلی تحقیق: شاخص‌های تحقیق در جدول زیر آمده است.

جدول ۱: شاخص‌های متغیرهای اصلی تحقیق

ردیف	شاخص‌های اجرای قانون	ردیف	شاخص‌های نظم اجتماعی
۱	اجرای بدون تبعیض قوانین در جامعه	۱	اعتماد عمومی
۲	برابری در مقابل قانون	۲	نهادینه شدن قواعد و هنجارهای اجتماعی
۳	مجریان شایسته و با صلاحیت	۳	ایمان و باورهای مشترک
۴	بسترهای لازم برای اجرای قانون	۴	کنترل مؤثر اجتماعی
۵	اقتدار در اجرای قانون	۵	توان پیش‌بینی و پیشگیرانه اجتماعی
۶	فصل‌الخطاب بودن قانون	۶	توافق در ارزش‌ها، هنجارها و اختلافات
		۷	نهادینه شدن الگوهای جامعه‌پذیری

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر نوع، کاربردی است و روش جمع‌آوری داده‌ها، کتابخانه‌ای و بررسی میدانی است. تکنیک تحقیق حاضر موردی و زمینه‌ای (پیمایشی) است. جمع‌آوری اطلاعات این مطالعه در سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ انجام گرفته است.

جامعه آماری و تعداد نمونه

جامعه آماری این پژوهش شامل صاحب‌نظران حوزه نظم و امنیت با حداقل مدرک تحصیلی دانشجوی دکتری و با بیست سال سابقه کار، مستقر در شهر تهران بوده و بر اساس آمارهای تقریبی تعداد این جامعه، در مجموع ۵۰۰ نفر می‌باشند که به صورت هدفمند نسبتی و در دسترس انتخاب شدند، تعداد نمونه‌ها بر اساس فرمول اندازه‌گیری کوکران و با دقت برآورد $d = 0/05$ حداکثر واریانس $pq = 0/96$ و سطح اطمینان ۹۹ درصد ۵۵ نفر انتخاب شد و برای اطمینان و لحاظ ضریب نمونه تعدیل شده ۰/۵. تعداد نمونه ۶۰ عدد انتخاب گردید.

$$n = \frac{Nz^2 \times p(1-p)}{(N-1)d^2 + z^2P(1-p)} =$$

$$\frac{500(1/96)^2 \times 0/96(1-0/96)}{(500-1)(0/05)^2 + (1/96)^2(0/96) \times (1-0/96)} = 55$$

$$nt = n \times \frac{10}{100} + 100 = 55 \times \frac{110}{100} = 60$$

تعداد نمونه تعدیل شده

ابزار گرد آوری اطلاعات

ابزار سنجش پژوهش حاضر، شامل شش پرسشنامه‌ای است که محقق ساخته، این پرسشنامه‌ها به پایه مطالعات ملی و جهانی تدوین شده، سپس به وسیله تکنیک دلفی با نظر متخصصان، نهایی گردیده است. پیوستار پرسشنامه‌های مذکور بر اساس طیف (۰ تا ۱۰) می‌باشد.

معرفی ساختار، نقش و مقیاس صفات مورد مطالعه

جدول ۲: ساختار و نقش متغیر (وابسته و مستقل)

صفات	ساختار	نقش	مقیاس	تکنیک سنجش
نظم اجتماعی	سازه	وابسته	فاصله‌ای	طیف (۰ تا ۱۰)
اجرای صحیح قانون	سازه	مستقل	فاصله‌ای	طیف (۰ تا ۱۰)

اعتبار و روایی ابزار اندازه‌گیری

- اعتبار: برای بررسی اعتبار پرسشنامه، گزاره‌ها در اختیار صاحب‌نظران قرار گرفت، پس از بررسی نظرات و پیشنهادات صاحب‌نظران، تغییرات لازم در پرسشنامه اولیه ایجاد و پرسشنامه ثانویه آزمون تهیه گردید.

همچنین برای ارزیابی روایی داده‌های مربوط به گویه‌های پرسشنامه بر اساس چارچوب نظری برای متغیر وابسته و متغیر مستقل، از تکنیک تحلیل عاملی استفاده، و برای انجام این کار از روش^۱ و دوران واریماکس^۲ استفاده شده است. گویه‌های را که

1 - principle component
2 - varimax rotation

مقادیر ضرایب بار عاملی آنها از ۰/۴ بیشتر باشد به عنوان تشکیل دهنده یک عامل پذیرفته ایم. همچنین، مقدار KMD برابر با ۰/۸۷ است که نشان دهنده اعتبار تحلیل عاملی یافته‌ها است.

۱- **روایی:** برای بررسی پایایی درونی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید، تا بر این مبنا به پایداری درونی گویه‌های پرسش‌نامه پی برده شود.

جدول ۳: اعتبار شاخص‌های تحقیق

ردیف	شاخص	تعداد گویه‌ها	ضریب آلفا
۱	نظم اجتماعی	۷	۰/۸۰
۲	اجرای صحیح قانون	۶	۰/۷۴

یافته‌ها و نتایج تحقیق

توصیف داده‌ها

۱- میزان تحصیلات پاسخگویان

جدول ۴ توزیع فراوانی میزان تحصیلات پاسخگویان را نشان می‌دهد.

جدول ۴: فراوانی و درصد فراوانی مربوط به میزان تحصیلات پاسخگویان

میزان تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی معتبر
دانشجوی دکتری	۳۴	۳۸/۲
دکتری	۳۴	۶۱/۸
مجموع	۵۵	۱۰۰

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، ۳۸/۲ درصد دانشجوی دکتری و ۶۱/۸ درصد دارای

تحصیلات دکتری می‌باشند.

۲- شغل پاسخگویان

جدول ۵: فراوانی و درصد فراوانی مربوط به شغل پاسخگویان

درصد فراوانی معتبر	فراوانی	شغل
۴۵/۵	۲۵	عضو هیئت علمی دانشگاه
۱۶/۳	۹	قاضی
۶/۱۴	۸	نظامی
۱۶/۳	۹	انتظامی
۷/۳	۴	نماینده مجلس
۱۰۰	۵۵	مجموع

۳- میزان سابقه کار پاسخگویان

جدول ۶: فراوانی و درصد فراوانی مربوط به میزان سابقه کار پاسخگویان

درصد فراوانی معتبر	فراوانی	سابقه کار
۲۹	۱۶	۲۰ تا ۲۵ سال
۳۶	۲۰	۲۵ تا ۳۰ سال
۳۵	۱۹	۳۰ سال به بالا
۱۰۰	۵۵	مجموع

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، ۲۹ درصد بین ۲۰ تا ۲۵ سال، ۳۶ درصد بین ۲۵ تا ۳۰ سال و ۳۵ درصد نیز بالای ۳۰ سال سابقه کار دارند. میانگین سابقه کار پاسخگویان، ۲۵/۸ سال با انحراف معیار ۶/۲ سال است.

۴- نظرات پاسخگویان درباره میزان تأثیر شاخص‌های اجرای صحیح قانون بر نظم اجتماعی

جدول ۷: میانگین نظرات پاسخگویان در خصوص میزان تأثیر شاخص‌های اجرای صحیح قانون بر شاخص‌های نظم اجتماعی

میانگین کل	نهادینه شدن الگوهای جامعه پذیری	توافق در ارزش‌ها، هنجارها و اختلافت	توان پیش‌بینی و پیشگیرانه اجتماعی	کنترل مؤثر اجتماعی	ایمان و باورهای مشترک	نهادینه شدن قواعد و هنجارهای اجتماعی	اعتماد عمومی	شاخص‌های نظم اجتماعی / شاخص‌های اجرای مناسب قانون	رتبه
۸/۵۵	۸/۳۱	۸/۰۵	۸/۱۵	۸/۸۰	۸/۲۹	۸/۸۲	۹/۴۲	اجرای بدون تبعیض قوانین در جامعه	۱
۸/۴۴	۸/۲۷	۷/۹۸	۷/۷۸	۸/۶۴	۸/۲۵	۸/۷۱	۹/۴۷	برابری در برابر قانون	۲
۸/۲۳	۷/۸۹	۷/۸۵	۷/۹۶	۸/۳۸	۸/۰۰	۸/۲۵	۹/۲۵	مجریان شایسته و با صلاحیت	۳
۷/۸۶	۷/۷۸	۷/۵۶	۷/۵۸	۸/۰۰	۷/۶۴	۸/۰۴	۸/۴۰	وجود بسترهای لازم برای اجرای قانون	۴
۸/۲۳	۸/۰۰	۷/۶۰	۸/۱۳	۸/۷۵	۷/۸۰	۸/۴۴	۸/۹۳	اقتدار در اجرای قانون	۵
۸/۲۹	۸/۰۹	۷/۸۵	۷/۹۶	۸/۵۶	۷/۹۶	۸/۵۶	۹/۰۲	فصل الخطاب بودن قانون	۶
۸/۲۷	۸/۰۶	۷/۸۲	۷/۹۳	۸/۵۲	۷/۹۹	۸/۴۷	۹/۰۸	میانگین کل	

تبیین داده‌ها

برای تبیین داده‌ها و بررسی رابطه بین دیدگاه‌ها پاسخگویان نسبت به تأثیر اجرای صحیح قانون بر نظم اجتماعی در این بخش از آزمون‌های آماری استفاده شده است. حداکثر احتمال اشتباه قابل قبول از نظر آماری ۰/۰۵ (یا احتمال صحت ۹۵ درصد) است. بنابراین، آن همبستگی‌هایی قابل قبول هستند که سطح معناداری آنها حداقل ۰/۰۵ باشد.

۱- بررسی میزان تأثیر «اجرای صحیح قانون» بر «نظم اجتماعی»

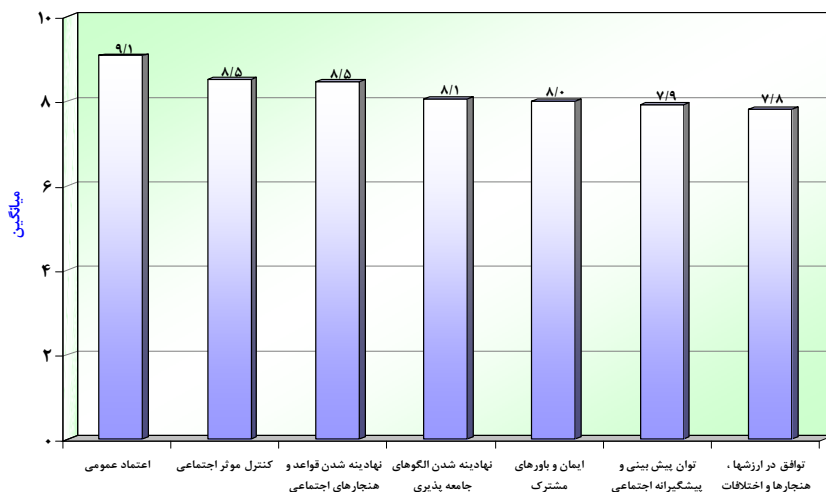
به منظور مقایسه میزان تأثیر «اجرای صحیح قانون» بر شاخص‌های مختلف «نظم اجتماعی»، ابتدا میانگین مقادیر برای هر یک از پاسخگویان، محاسبه گردید و سپس از آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای مقایسه میزان تأثیر این مؤلفه بر شاخص‌های مختلف «نظم اجتماعی» استفاده گردید که نتایج این آزمون در جدول زیر درج شده است:

$$\begin{cases} H_0: \text{میزان تأثیر «اجرای مناسب قانون» بر شاخص‌های مختلف «نظم اجتماعی»، یکسان نیست.} \\ H_1: \text{میزان تأثیر «اجرای مناسب قانون» بر شاخص‌های مختلف «نظم اجتماعی»، یکسان است.} \end{cases}$$

جدول ۸: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن جهت مقایسه میزان تأثیر «اجرای مناسب قانون» بر شاخص‌های مختلف «نظم اجتماعی»

سطح معنی‌دار (S g.)	درجه آزادی	مقدار آماره خی دو	فراوانی	
۰/۰۰۰	۶	۱۱۷/۲۶۴	۵۵	مقایسه میزان تأثیر بر شاخص‌های مختلف

با توجه به سطح معنی‌داری به دست آمده ($S g. = 0/000$)، که کوچک‌تر از سطح آزمون ($\alpha = 0/01$) است، فرض صفر (H) رد می‌شود، یعنی با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان گفت: «اجرای مناسب قانون» تأثیر یکسانی بر شاخص‌های مختلف «نظم اجتماعی» ندارد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود از دیدگاه پاسخگویان «اجرای مناسب قانون» بیشترین تأثیر را به ترتیب، بر شاخص‌های «اعتماد عمومی»، «کنترل مؤثر اجتماعی» و «نهادینه شدن قواعد و هنجارهای اجتماعی» دارد.

نمودار ۴: مقایسه میانگین میزان تأثیر «اجرای مناسب قانون» بر شاخص‌های مختلف «نظم اجتماعی»

۲- مقایسه میزان تأثیر شاخص‌های مختلف «اجرای مناسب قانون» بر مؤلفه «نظم اجتماعی»

به منظور مقایسه میزان تأثیر شاخص‌های مختلف «اجرای مناسب قانون» بر مؤلفه «نظم اجتماعی»، ابتدا میانگین مقادیر ثبت شده برای هر یک از پاسخگویان، محاسبه گردید و سپس از آزمون تحلیل واریانس فریدمن جهت مقایسه میزان تأثیر این شاخص‌ها بر مؤلفه «نظم اجتماعی» استفاده گردید که نتایج این آزمون در جدول زیر درج شده است:

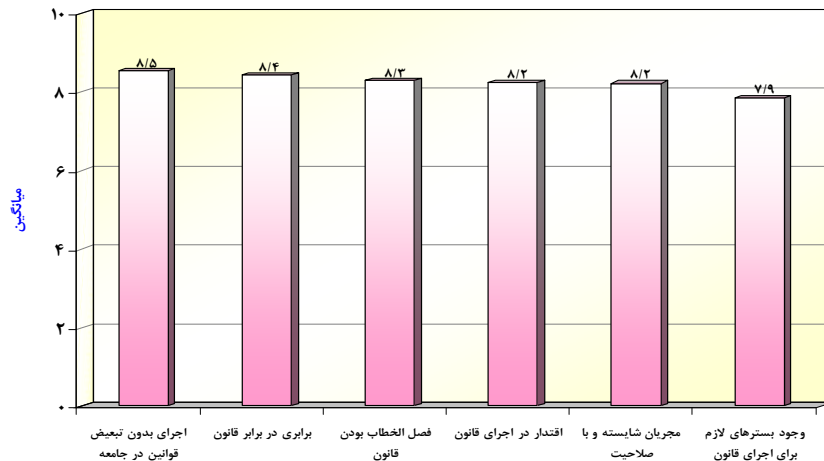
$$\begin{cases} H_0: \text{میزان تأثیر شاخص‌های مختلف «اجرای مناسب قانون» بر مؤلفه «نظم اجتماعی»، یکسان است.} \\ H_1: \text{میزان تأثیر شاخص‌های مختلف «اجرای مناسب قانون» بر مؤلفه «نظم اجتماعی»، یکسان نیست.} \end{cases}$$

جدول ۹: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن جهت مقایسه میزان تأثیر شاخص‌های مختلف

«اجرای مناسب قانون» بر مؤلفه «نظم اجتماعی»

سطح معنی‌دار (Sg)	درجه آزادی	مقدار آماره خی دو	فراوانی	مقایسه میزان تأثیر شاخص‌های مختلف
۰/۰۰۰	۵	۴۹/۷۸۱	۵۵	

با توجه به سطح معنی داری به دست آمده (Sig. = ۰/۰۰۰)، که کوچک تر از سطح آزمون ($\alpha=۰/۰۱$) است، فرض صفر (H) رد می شود، یعنی با ۹۹ درصد اطمینان می توان گفت شاخص های مختلف «اجرای مناسب قانون» تأثیر یکسانی بر مؤلفه «نظم اجتماعی» ندارند. همان طور که ملاحظه می شود، از دیدگاه پاسخگویان شاخص های «اجرای بدون تبعیض قوانین در جامعه»، «برابری در برابر قانون» و «فصل الخطاب بودن قانون»، به ترتیب، بیشترین تأثیر را بر مؤلفه «نظم اجتماعی» دارند.

نمودار ۵: مقایسه میانگین میزان تأثیر شاخص های مختلف اجرای مناسب قانون بر مؤلفه نظم اجتماعی

به منظور بررسی فرضیه تحقیق، ابتدا میانگین نظرات هر یک از پاسخگویان، محاسبه و سپس از آزمون t یک نمونه ای استفاده گردید که نتایج این آزمون در جدول زیر درج شده است:

$$\begin{cases} H_0: \mu \leq 6 & (\text{اجرای مناسب قانون بر نظم اجتماعی مؤثر نیست.}) \\ H_1: \mu > 6 & (\text{اجرای مناسب قانون بر نظم اجتماعی مؤثر است.}) \end{cases}$$

جدول ۱۰: نتایج آزمون t یک نمونه ای جهت بررسی تأثیر اجرای مناسب قانون بر نظم اجتماعی

سطح معنی دار (Sig.)	مقدار آماره t	خطای معیار میانگین	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	
۰/۰۰۰	۱۶/۷۳	۰/۱۳۵	۱/۰۰۵	۸/۲۶۷	۵۵	تأثیر اجرای مناسب قانون بر نظم اجتماعی

با توجه به سطح معنی داری به دست آمده ($Sg = 0/000$) که کوچک تر از سطح آزمون ($\alpha = 0/01$) است، فرض صفر (H) رد می شود، یعنی با ۹۹ درصد اطمینان می توان گفت اجرای مناسب قانون اثر معنی داری بر نظم اجتماعی دارد.

۳- آزمون همبستگی

مقدار به دست آمده از ضریب همبستگی پیرسون، بین نظم اجتماعی به عنوان متغیر وابسته و متغیر مستقل فرضیه «اجرای صحیح قانون»؛ در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۱۱: ماتریس ضریب همبستگی ارتباط متغیر وابسته نظم اجتماعی با متغیر مستقل اجرای قانون

شاخص‌ها	اجرای قانون
نظم اجتماعی	ضریب پیرسون
	سطح معنی داری
	تعداد
	۰/۵۰
	۰/۰۰۰
	۵۵

مقادیر به دست آمده از ضریب همبستگی پیرسون، بین نظم اجتماعی به عنوان متغیر وابسته و متغیر مستقل «اجرای صحیح قانون»؛ نشان می دهد، ارتباط سطح معناداری ($\alpha = 0.001$) و با احتمال صحت ۹۹/۹٪ ارتباط نسبتاً قوی با یکدیگر دارند؛ به این معنی است هرچه قانون بهتر اجرا شود، نظم اجتماعی نیز افزایش پیدا می کند.

نتیجه گیری

نتایجی که در خصوص فرضیه تحقیق استخراج گردید، به شرح زیر است: نتایج نشان دهنده آن است که مؤلفه اجرای مناسب قانون بیشترین تأثیر را بر شاخص های نظم اجتماعی اعم از اعتماد عمومی، کنترل مؤثر اجتماعی، نهادینه شدن قواعد و هنجارهای اجتماعی دارد. شاخص های اجرای مناسب قانون شامل: اجرای بدون تبعیض قوانین، برابری در مقابل قانون، فصل الخطاب بودن قانون، به ترتیب بیشترین تأثیر را بر مؤلفه نظم اجتماعی داشته اند. اجرای مناسب قانون با سطح معنی داری ($\text{sig} = 0.000$) که کوچکتر از سطح آزمون ($\alpha = 0/01$) بوده فرض صفر (H_0) را رد نموده و با $0/99$ اطمینان تأثیر اجرای مناسب قانون بر نظم اجتماعی اثبات می گردد. بین اجرای صحیح قانون و نظم اجتماعی ارتباط بسیار قوی با احتمال 99.9% وجود دارد و این بیانگر آن است که هرچه قانون بهتر در جامعه اجرا شود، موجب افزایش نظم اجتماعی می شود.

بنابراین می توان گفت اگر قوانین، بدون تبعیض و به وسیله مجریان صالح و با صلاحیت در جامعه اجرا شوند و همه در مقابل قانون برابر باشند و قانون نیز در نزد همگان به عنوان فصل الخطاب اختلافات و دعاوی تلقی و به آن پایبند باشند، ضابطه گرایی در کشور به جای خواسته ها و تمایلات و برداشت ها و رابطه گرایی قرار خواهد گرفت، در نتیجه نظم جامعه افزایش یافته و موجبات ارتقای امنیت فراهم می گردد.

منابع و مأخذ

- ۱- قرآن کریم، ترجمه آیت‌الله مکارم شیرازی، چاپ اول، چاپخانه امیرالمؤمنین (ع)، ۱۳۸۷.
- ۲- نهج البلاغه، ترجمه جعفر شهیدی، انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۷۳.
- ۳- بیرو. آلن، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، تهران، کیهان، ۱۳۷۵.
- ۴- بیکر، ترزال، نحوه تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ ناییب، تهران، نشر نی، ۱۳۸۶.
- ۵- چلبی، مسعود، جامعه‌شناسی نظم، تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی، تهران، نشر نی، چاپ اول، ۱۳۷۷.
- ۶- راسخ، محمد، بنیاد نظری اصلاح نظام قانون‌گذاری، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، ۱۳۸۴.
- ۷- روسو، ژان ژاک، امیل، مترجم غلامحسین زیرک زاده، تهران، انتشارات ناهید، ۱۳۸۲.
- ۸- ریتزر جرج، نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، نشر علمی، ۱۳۷۴.
- ۹- ساعی، احمد، امنیت ملی در جهان سوم، پژوهش حقوق و سیاست، شماره ۱۴، ۱۳۸۴.
- ۱۰- کاتوزیان، امیر ناصر، عدالت قضایی، نشر دادگستر، تهران، ۱۳۷۸.
- ۱۱- گیدنز، آنتونی، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی، ۱۳۷۶.
- ۱۲- محسنی تبریزی، علیرضا، بیگانگی مانعی برای مشارکت و توسعه ملی، نامه پژوهش، ۱۳۷۱.
- ۱۳- محمودی میمند، غلامرضا (2008). Effects of Globalization on Security of Islamic Republic of Iran , Tehran: Amir Kabir Publication. اثر جهانی شدن بر امنیت جمهوری اسلامی ایران، تهران، انتشارات امیر کبیر، ۱۳۸۷.
- ۱۴- منتسکیو، روح القوانین، ترجمه علی اکبر مهدی، چاپ هشتم، تهران، انتشارات امیر کبیر، ۱۳۶۲.
- ۱۵- موسوی خمینی، روح‌الله، حکومت اسلامی، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره)، چاپ ششم، ۱۳۷۶.

منابع و مأخذ لاتین

- 1-Aquinas, Thomas; Richard J. Regan, Brian Davies (2003) .On Evil . Oxford University Press US.
- 2- H. Turner Jonathan, Leonard Beeghley and Charles H. Powers (2006),The Emergence of Sociological Theory, Wadsworth Publishing.

